

*trees, and beyond them, as far as the eye could reach, brown fields* [6, с. 48] або [result] ... *so that the eye could reach, brown fields.*

Застосування цих теорій дає змогу описати систему СПР комплексно як польову організацію, так само детально описати синкретичні периферійні структури.

### Список використаних джерел:

1. Бондарко А.В. Теория функциональной грамматики: Введение. Аспектуальность. Временная локализованность. Таксис / А.В. Бондарко. – М.: Эдиториал УРСС, 2003. – 352 с.
2. Иванова И. П. Теоретическая грамматика современного английского языка : [учебник] / Иванова И. П., Бурлакова В. В., Почепцов Г. Г. – М. : Высшая школа, 1981. – 285 с.
3. Караулов Ю.Н. Лингвистическое конструирование и тезаурус литературного языка [Текст] / Ю.Н. Караулов. – М.: Наука, 1981. – 366 с.
4. Dreiser Th. An American Tragedy / Th. Dreiser. – Moscow: Foreign Languages Publishing House, 1951. – Vol 1. – 606 p.
5. Joyce J. A Portrait of the Artist as a Young Man [E-Book] / James Joyce. – Project Gutenberg, 2009. – <http://www.gutenberg.org/>
6. Maugham W.S. The Painted Veil / W. S. Maugham. . – М.: International Relations, 1981. – 248 p.
7. Maugham W.S. The Razor's Edge / W. S. Maugham. – М.: Progress Publishers, 1989. – 220 p.
8. Steinbeck J. The grapes of Wrath. – London: Heinemann, 1976. – 400 p.
9. Qiurk R. A Comprehensive Grammar of the English Language / Qiurk R., Greenbaum S., Leech G., Svartvik J. – Longman Group Limited, 1985. – 1779 p.

**Вороніна С.І.**

*студентка,*

*Київський університет імені Бориса Грінченка*

## **ЛЕКСИЧНА АРХАЇЗАЦІЯ МОВЛЕННЯ ПЕРСОНАЖУ ТА ПРОБЛЕМА ЇЇ ПЕРЕКЛАДУ (НА МАТЕРІАЛІ ДЕТЕКТИВНИХ ІСТОРІЙ ПРО ШЕРЛОКА ХОЛМСА А. К. ДОЙЛА)**

Мова будь-якого літературного твору поступово «старішає», багато слів виходять із загального вжитку. Природна архаїзація лексики не лише впливає на їх сприйняття, але й створює певні перекладацькі проблеми, зокрема адаптації тексту для сучасного читача.

Носії мови, які читають перевидання текстів своєї національної літератури минулих століть, із орфографічними та морфологічними адаптаціями згідно правил сучасної англійської мови, все одно відчують її архаїчність, так як у ній зберігаються слова, які мають застарілі значення або назви предметів, поняття, що вже вийшли із вжитку.

Ці слова, В. Н. Ярцева називає історизмами, які належать до застарілої лексики. Дослідниця визначає застарілу лексику, як слова, які вже не

вживаються, але збереглися у пасивному словнику, і у своїй більшості зрозумілі носіям сучасної мови. Залежно від причин архаїзації, застарілі слова діляться на два розряди – історизми та архаїзми. Останні, на відміну від перших, мають синоніми та називають існуючі реалії, які з певних причин були витіснені з активного вживання синонімічними лексичними одиницями [7, с. 540].

Перекладачі, прагнучи відтворити у художній літературі про минуле особливості мови епохи, яка зображується, та створити колорит того часу, поєднують лексичні, морфологічні й синтаксичні засоби зв'язку сучасної мови перекладу з мовою більш ранніх епох з метою створення особливого стилістичного ефекту співвіднесеності з минулим [8, с. 142]. Дуже часто лінгвістичні риси певної епохи виражаються у мовленні персонажа.

Метою нашої статті є дослідження архаїчної лексики у детективних історіях про Шерлока Холмса А. К. Дойла та особливості її перекладу. Матеріалом дослідження ми обрали дві повісті про Шерлока Холмса «A Study in Scarlet», «The Hound of the Baskervilles», а також переклади українською, виконані В. О. Панченко у 2010 році та М. А. Дмитренко у 1992 році.

У рамках перекладознавства, в цілому, наголошується на неможливості перекладати будь-який класичний твір умисно архаїзованою мовою, оскільки вона може бути незрозумілою для сучасного читача, а також спотворити початковий авторський задум. Рекомендується відтворювати старину тексту за допомогою декількох деталей, не перевантажуючи твір архаїзмами [9; 10; 8].

Є. М. Мешалкіна, досліджуючи стратегії історичної стилізації у перекладі, визначає три типи художніх текстів: 1) архаїчні, час написання яких дистанційований від часу виконання перекладу; відсутність авторської стилізації; 2) сучасні архаїзовані, у яких автор свідомо використовує прийом історичної стилізації, а переклад виконується в епоху написання оригіналу; 3) архаїчні та одночасно архаїзовані, тобто тексти з навмисним використанням прийому історичної стилізації, час виконання перекладу яких значно віддалений часу їх написання [11, с. 109]. Зважаючи на те, що детективні історії А. К. Дойла були написані на межі XIX – XX століть, ми відносимо їх до архаїчного типу.

Зазвичай, для текстів архаїчного типу рекомендують застосовувати діахронічний переклад, дотримуючись стратегій адекватної модернізації [9; 8; 11], тобто перед перекладачем стоїть завдання якнайточніше передати зміст твору спираючись на сучасну йому мову, але в той же час зберегти історичне забарвлення тексту [8, с. 139]. Для досягнення цієї мети, перекладачі дуже часто використовують історизми та архаїзми, залежно від твору або епохи, яку вони відтворюють [8, с. 137–138].

При перекладі історизмів у художньому тексті, перекладачі, як правило, передають їх відповідними історизмами рідної мови, які дозволять створити у читача відчуття історичного колориту епохи [11, 95]. Наприклад, «... *There was an old manservant at Merripit House, whose name was Anthony*». [13, с. 165].

«У Меріпіт-Хавсі був старий лакей на ім'я Ентоні.» [2, с. 107]

«В *Merpinim-хаус* був старий слуга на ім'я Ентоні. « [3, с. 418]

Обидва перекладачі вдалися до застосування лексичного еквіваленту під час перекладу архаїзму. Зокрема В. О. Панченко заміняє застаріле англійське слово *manservant*, що тлумачиться як прислуга чоловічого роду, або особистий слуга [14, с. 935], українським історизмом «лакей» зі значенням «слуга у панів або при ресторані, готелі (в поміщицькому та буржуазному побуті)» [4, с. 438]. Проте, М. А. Дмитренко використовує точніший український відповідник «слуга», який позначає «людину для особистих послуг у домі» [6, с. 376], що на нашу думку є найбільш вдалим варіантом перекладу, адже він найкраще передає зміст висловлювання.

Перекладачі також можуть вдаватися до використання функціонального аналогу при перекладі історизму. Наприклад: «*The ordinary London growler is considerably less wide than a gentleman's brougham.* [12, с. 103]

«Звичайний лондонський кеб набагато вужчий за аристократичний екіпаж» [1, с. 84].

«Звичайний лондонський чотириколісний кеб значно вужчий від панської карети» [3, с. 103].

Слово **brougham** входить до пасивного словника сучасної англійської мови і має значення «закритого чотирьохколісного екіпажа запряженого конями, назва якого походить від імені лорда Брума (Brougham), який користувався ним» [14, с. 190]. При передачі цього суто англійського історизму для позначення транспортного засобу, обидва перекладачі використали українські відповідники XIX століття. Але, В. О. Панченко, при цьому, зберіг національний колорит слова, додавши прикметник «аристократичний» до позначуваного ним іменника «екіпаж», тоді як, М. А. Дмитренко використавши словосполучення «панська карета» на позначення української реалії, передав, скоріше, історичний колорит епохи.

Під час перекладу архаїзмів у художніх творах, перекладачі зазвичай використовують слова-відповідники у мові перекладу, замінюють їх на нейтральний лексичний аналог або архаїчні форми існуючих слів, а також відмінкові форми, нетипові для сучасного читача тощо [11, с. 101]. Наприклад, «*That's a Kneller, I'll swear, that lady in the blue silk over yonder, and the stout gentleman with the wig ought to be a Reynolds.*» [13, с. 138]

«Ладен заприсягтися, що ота леді в блакитній шовковій сукні – пензля Неллера. А гладкий джентльмен у перуці – роботи Рейнолдса.» [2, с. 91].

«Присягаюсь, ота дама в синій шовковій сукні належить пензлю Неллера, а товстий джентльмен у перуці – то Рейнольдс» [3, с. 401].

У цьому випадку, використавши архаїчну форму вказівного займенника *ota* [6, с. 807], для заміни відповідного англійського – *yonder* [15, с. 1775] обидва перекладачі передали точний зміст висловлювання англійця, який жив у XIX столітті.

Такі стратегії перекладу, за допомогою сучасних та застарілих засобів мови, здатні не лише передати задум автора, але й зберегти історичний, а іноді й національний колорит у тексті перекладу.

Підсумовуючи, можна сказати, що при перекладі архаїчних творів, для максимального збереження змісту тексту та передачі його належності до певної епохи, доцільно використовувати лексичні засоби сучасної мови у поєднанні з їх архаїчними аналогами. Перспективою подальших досліджень є виявлення впливу архаїчної лексики при перекладі синтаксичних конструкцій архаїчних текстів.

### Список використаних джерел:

1. Конан Дойль А. Пригоди Шерлока Холмса / А. Конан Дойль; [пер. з англ. В. Панченко]. – Тернопіль : Навчальна книга, Т. 1, 2010. – 411 с.
2. Конан Дойль А. Пригоди Шерлока Холмса / А. Конан Дойль; [пер. з англ. В. Панченко]. – Тернопіль : Навчальна книга, Т. 2, 2010. – 344 с.
3. Конан Дойль А. Собака Баскервілів : Повесть та оповідання / пер. з англ. М. Дмитренка / А. Конан Дойль. – К. : Дніпро, 1992. – 447 с.
4. Словник української мови: в 11 томах / [АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда]. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 4. – 1973. – 840 с.
5. Словник української мови: в 11 томах / [АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда]. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 5. – 1974. – 840 с.
6. Словник української мови: в 11 томах / [АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда]. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 9. – 1978. – 918 с.
7. Большой энциклопедический словарь. Языкознание / [гл. ред. В. Н. Ярцева]. – 2-е изд. – М.: Большая Рос. энцикл., 1998. – 685 с.
8. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы) / В. С. Виноградов. – М. : Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. – 224 с.
9. Левый И. Искусство перевода; пер. с чеш. и предисл. В. Россельса / И. Левый. – М. : Прогресс, 1974. – 397 с.
10. Лилова А. Введение в общую теорию перевода / А. Лилова. – М. : Высшая школа, 1985. – 256 с.
11. Мешалкина Е. Н. Стратегии исторической стилизации в художественном переводе (на материале англоязычной художественной литературы XVIII -XX вв.) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20 / Мешалкина Евгения Николаевна. – Москва, 2008. – 206 с.
12. Conan Doyle A. A Study in Scarlet and The Sign of the Four / A. Conan Doyle – Hertfordshire : Wordsworth Editions Limited, 2004, – 204 p.
13. Conan Doyle A. The Hound of the Baskervilles and The Valley of Fear / A. Conan Doyle – Hertfordshire : Wordsworth Editions Limited, 1999, – 320 p.
14. Oxford Advanced Learner`s Dictionary of Current English. – 7<sup>th</sup> edition. Edited by A. S. Hornby. – Oxford: Oxford university Press, 2005. – 1780 p.